

การบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระนาลกเถระ

ธีรพงษ์ มีไธสง¹ และ พระวิญญู ภูริปญโญ²

¹E-mail: thane_305@hotmail.com

รับต้นฉบับ 25 กรกฎาคม 2559 วันที่เผยแพร่ 20 ธันวาคม 2559

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการบำเพ็ญบารมีในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อศึกษาการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระนาลก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า

การบรรลุธรรม หมายถึง การรู้แจ้งในสัจจะธรรม คือการตรัสรู้หรือริยสัจ 4 ได้เป็นพระอรหันต์บุคคลที่เข้าถึงมรรค ผล นิพพาน สามารถพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงได้ โดยการปฏิบัติตามองค์แห่งการตรัสรู้ธรรมในพระพุทธศาสนา เรียกว่าโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ การตรัสรู้ธรรมนั้นมีความแตกต่างกันไปตามบุญบารมีที่เคยได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีต พระอรหันต์บุคคลบางพวกบรรลุธรรมได้ด้วยการฟัง บางพวกบรรลุธรรมได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักวิปัสสนาญาณ 9 หรือ 16

บารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความหมาย 2 อย่าง คือ หมายถึงเป้าหมายของการปฏิบัติธรรม อีกความหมายหนึ่งคือ เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด นั่นคือการหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ บารมีมี 10 ประการ แต่แบ่งเป็น 3 ระดับคือ บารมี อุปบารมี และปรมัตถบารมี รวมเป็น 30 มี ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมะบารมี เป็นต้น และบารมีนี้ยังจำแนกเป็น

1) โพธิสัตตบารมี คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลุความเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งบารมีชนิดนี้ต้องบริบูรณ์ทั้งสามขั้นคือ บารมี อุปบารมีและปรมัตถบารมี จึงจะสำเร็จสมบูรณ์ได้ และ

2) สวากบารมี คือการบำเพ็ญบารมีของพระสาวก ซึ่งได้ตั้งจิตอธิษฐานต่อหน้าพระพุทธเจ้าในอดีตองค์ใดองค์หนึ่งแล้วจึงบำเพ็ญเพียรมากระทั่งถึงปัจจุบันชาติ

พระนาลกเถระ เป็นหลานชายของอสิตดาบส ออกบวชเป็นดาบส คอยติดตามข่าวการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าตามคำสั่งของอสิตดาบสผู้เป็นลุง จากนั้นจึงได้สั่งสมบุญบารมีรักษาอินทรีयरอคอยพระผู้มีพระภาคเจ้า ต่อมาได้ทราบข่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระสัจธรรมอันประเสริฐแล้ว จึงได้ไปเฝ้าที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในวันที่ 7 หลังจากที่ได้ทรงแสดงธรรมจักร

ได้กราบทูลถามปฏิบัติอันประเสริฐของมุนีกับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วก็เกิดความเลื่อมใส ได้กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท ครั้นได้อุปสมบทแล้ว ก็เป็นผู้มีความมักน้อย 3 อย่าง คือ 1) มักน้อยในการเห็น 2) มักน้อยในการฟัง 3) มักน้อยในการถาม ท่านได้ปฏิบัติโมเนยปฏิบัติอย่างอุกฤษฏ์ จึงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ท่านมีชีวิตอยู่ได้เพียง 7 เดือนเท่านั้น ก็ดับขันธปรินิพพาน เพราะว่าพระนาลกเถระปฏิบัติขั้นอุกฤษฏ์ และได้รับยกย่องในกลุ่มอสีติมหาสาวกให้เป็นผู้ทรง “อริยมคุณ” อันควรแก่การเคารพ สักการบูชาเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: การบรรลุลหกรรม, การบำเพ็ญบารมี, พระนาลกเถระ, โมเนยปฏิบัติ

A Study of the Perfection Cultivation and Enlightenment of Nālakathera

Theerapong Meethaisong¹ and Phra Vinyu Bhūripaṅṅo²

¹E-mail: thane_305@hotmail.com

Retrieved July 25, 2016 Accepted December 20, 2016

ABSTRACT

This thesis had three objectives; (1) to study the enlightenment in the Theravada Buddhist Scriptures, (2) to study of cultivation and perfection in the Theravada Buddhist scriptures, (3) to study of cultivation and perfection in enlightenment of Venerable Nalakathera. Data were collected from the Theravada Buddhist Scriptures, the Tipitaka, the commentaries, the sub-commentaries, and other related documents, clarified, analyzed, composed and explained in details and verified by the Buddhist experts. From the study it was found that;

Enlightenment means realization of the truth which was four noble truths. This realization led to obtain Noble One or Ariyapuggala who attained path (Magga), fruit (Phala) and Nibbana who released from all suffering by following the thirty seven enlightenment factors in Buddhism called as Bodhipakkhiyadhamma. The Enlightenment of each disciple was different according to the cultivation and perfection since in the past. Some of Noble disciple got enlightenment through just listening in front of Buddha, some through hard practice but all must gain insight knowledge.

The perfection in Theravada Buddhism had two meanings; one was the objective of dhamma practice, another was the way of practice to attain the goal which was the cessation of all defilements or Arahantship. There were ten perfections with three levels; ordinary, superior, supreme perfection so total amount was thirty perfections. It also had been divided into two types; 1) Perfection of Bodhisatta, 2) Perfection of disciples. In the first case, those who wished be next Buddha must cultivate full thirty perfections as the Buddha

while the second needed only making wishes in front of previous Buddha to fulfillment of perfection as Arahantaship.

Venerable Nalakathera was nephew of Asitatapasa waiting for the enlightenment of Buddha as per the command of his uncle–Asitatapasa. Since then he had cultivated his perfection and trained faculties waiting for teaching of Buddha. Later he heard from deities and man that the Buddha had announced the noble truth to the world. Then he went to the Isipatanamarueggatayawan after seventh day preaching the first sermon of Buddha. He inquired about the noble practice of great sage from Buddha. Then he asked for ordination. After ordained he practiced three contentment; 1) Contentment of seeing, 2) Contentment of listening, 3) Contentment of questioning. Venerable Nalakathera had seriously practiced the great sage’s path or Moneyyapatipada to achieve Arahantship. Finally he was the only one Arahant who practiced “Moneyyapatipada” supremely with intent exertion and being recognized as Asitimahasavaka or eighty noble disciples of Buddha. Even he was not granted any excellency by Buddha but he was praised as “Ariyutamaguna” who hold the great supreme virtue of practice.

Keywords: cultivation, perfection, Moneyyapatipadā

บทนำ

การบรรลุธรรมของพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา หมายถึงการพัฒนาด้านความดีของพุทธบริษัท กล่าวคือ เมื่อเกิดศรัทธาในพุทธธรรมคำสอนแล้ว ก็นำมาสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุผล คือความสุข ซึ่งในพระพุทธศาสนา ได้มีการแบ่งเป็นชั้นไว้ จากเรื่องราวของพระอริยสาวกทั้งหลายที่ดำรงชีวิตอยู่ในครั้งพุทธกาล จะเห็นว่ามีความแตกต่างและหลากหลาย ไม่เฉพาะในด้านชีวประวัติเท่านั้น แม้การบรรลุธรรมก็มีความหลากหลาย และน่าสนใจ เนื่องจากการบรรลุธรรมมีความพิเศษแตกต่างกันไป เพราะพระพุทธเจ้าทรงมีพุทธวิธีสำหรับโปรดพระอริยบุคคลแต่ละท่านให้บรรลุธรรมตามความเหมาะสมแก่จริตนิสัย รายละเอียดเรื่องการบรรลุธรรมของพระอริยสาวก มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ซึ่งเป็นงานนิพนธ์ของพระพุทธโฆสะ มีพระอรหันตสาวกทั้งหลายได้ใช้เวลาอันยาวนาน ในการสั่งสมอบรมมามีก่อนจะมาอุปบัติเกิดขึ้นในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ซึ่งในเส้นทางของการบำเพ็ญบารมีก่อนจะเต็มพร้อมนั้นต้องประสบกับความทุกข์ยากลำบากทั้งกายและใจมากมาย จนเกือบเอาชีวิตไม่รอด หรือบางท่านบารมีต่าง ๆ เต็มพร้อม ก็จนใกล้มรณภาพแล้วก็มี แต่ในท้ายที่สุด ท่านเหล่านั้นก็ไม่ย่อท้อต่อการบำเพ็ญเพียรพยายามเรื่อยไป ถือว่า อุปสรรคต่าง ๆ เป็นบททดสอบความมั่นคงแน่วแน่ในคุณความดีของตนเอง ยอมเสียสละทรัพย์สินเงินทอง อวัยวะ ร่างกาย หรือกระทั่งชีวิตในบางครั้ง จึงมีคำพูดกันว่า “มารไม่มีบารมีไม่เกิด” ก็สามารถทำบารมีให้บริบูรณ์ และสามารถบรรลุอภิมรรค อันเป็นเป้าหมายของพุทธศาสนาในที่สุด ดังนั้นบารมีกับการประพฤติพรหมจรรย์จึงเป็นสิ่งที่สนับสนุนกันให้คุณธรรมสูงขึ้นไป จากการศึกษาเรื่องราวของพระอริยสาวกทั้งหลายที่ดำเนินชีวิตอยู่ในครั้งพุทธกาล การบรรลุธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีรูปแบบการปฏิบัติหลายวิธี เป็นสิ่งที่รู้ได้ยากในหมู่ของปุถุชนทั้งหลายที่ไม่ใช่พระอริยบุคคล “ในครั้งพุทธกาล เมื่อเกิดความสงสัยขึ้นพระพุทเจ้าก็ทำหน้าที่แก้ความสงสัยเหล่านั้นให้”¹ แต่ในปัจจุบันถือว่าการบรรลุธรรมนั้นเป็นเรื่องที่รู้ได้ยากมาก เนื่องจากไม่มีผู้ใดที่จะรับรองหรือตัดสินได้ว่าพระอริยสงฆ์รูปใดบรรลุพระอรหันต์ แสดงให้เห็นว่าไม่มีใครรู้การบรรลุธรรมของใครได้ จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาวิจัยถึงกระบวนการบรรลุธรรมให้กระจ่าง เพราะการบรรลุธรรมในพระพุทธกาลนั้น ส่วนใหญ่พึงธรรมจากพระพุทธเจ้าและบรรลุธรรมหลังจากที่พระองค์เทศนาจบ แต่การบรรลุธรรมนั้นก็ย่อมมีเหตุปัจจัยมาเกื้อหนุนด้วย เช่นการได้ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีตชาติ หรือเหตุที่สืบเนื่องมาจากอดีตชาติ และเหตุผลในปัจจุบัน คือได้ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศีล สมาธิ ปัญญา และ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, **ธมฺมปทฺถกฺกถาย ฉฎฺฐโฐ**, ภาค, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 67.

ดำเนินชีวิตอยู่ในหลักอริยมรรค เหตุที่สนับสนุนเป็นเหตุให้ท่านเหล่านั้นได้บรรลุธรรมตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงที่สุด

การบำเพ็ญบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด การทำความดีที่ทำได้ยาก แต่สำหรับการบำเพ็ญบารมีเพื่อการบรรลุธรรมนั้นต้องผ่านการปฏิบัติขัดเกลา และใช้ความเพียรพยายามอย่างแรงกล้า รวมถึงต้องผ่านปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ การแสวงหาวิธีที่จะก้าวพ้นจากความทุกข์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การบรรลุธรรมนั่นเอง ซึ่งการบรรลุธรรมนั้น ใ่วว่าจะกระทำกันได้อย่างไร ต้องมีอีกหลายกระบวนการที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจในองค์ธรรมต่าง ๆ ทั้งที่สนับสนุน และขัดขวาง บุคคลผู้ที่จะบำเพ็ญบารมีนั้นจะต้องกระทำอย่างยิ่งยวด เพื่อที่จะบรรลุจุดหมายอันสูงสุด เพื่อสิ่งที่ตั้งใญ่ใจสูงส่ง ที่พระพุทธเจ้าของเราได้บำเพ็ญมาแล้วอย่างยิ่งยวด ซึ่งเหนือกว่าที่คนธรรมดาจะกระทำได้ จึงเรียกว่าเป็นบารมี พระธรรมกิติวงศ์ ได้ให้ความหมายว่า ความดีที่ได้บำเพ็ญไว้ ข้อปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรม หรือพระนิพพาน²

ฉะนั้นการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้จำกัดกาลเวลา เพศ วัยหรือบุคคล ชนชั้นใด ขึ้นอยู่กับความเพียรและบุญบารมีธรรม ที่ได้สั่งสมมาเมื่อครั้งอดีตชาติ แล้วส่งผลให้แต่ละท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลในเวลาและสถานะที่แตกต่างกัน สิ่งสำคัญของการบรรลุธรรมอีกประการหนึ่งคือ การศึกษาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ โดยเฉพาะโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ³ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมโดยเฉพาะ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ในวาระต่าง ๆ กันเพื่อให้เหมาะกับจริตแต่ละบุคคล โพธิปักขิยธรรมประกอบด้วยสติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อธิธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมีองค์ 8 แต่ละหมวดธรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในตัว ผู้ปฏิบัติจะถือหลักธรรมหมวดไหน ในการปฏิบัติธรรมก็สามารถบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกัน เปรียบเหมือนแม่น้ำทุกสายย่อมไหลลงสู่มหาสมุทรนั้นได้ การปฏิบัติธรรมตามหมวดธรรมใดย่อมนำไปสู่การบรรลุธรรมได้ฉนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการบำเพ็ญบารมีเพื่อการบรรลุธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระนาลกเถระ

² พระธรรมกิติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ศัพท์วิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียง เชียง, 2550), หน้า 429-430.

³ (ส.ม.(ไทย) 19/251/1038-104)

ผลการวิจัย

การศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง สำเร็จหรือถึงจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่การเข้าใจธรรมในระดับต้น ๆ คือระดับโลกียะจนถึงการเข้าใจถึงธรรมในระดับมรรคผล คือระดับโลกุตตรธรรม หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาทั้งหมด เป็นกระบวนการฝึกพัฒนามนุษย์ ดังนั้น คนที่เข้าสู่กระบวนการฝึกตนแล้ว ย่อมประสบผลสำเร็จ คือ เข้าถึงจุดหมายในระดับต่าง ๆ กันไป ผลของการปฏิบัติธรรมจะค่อย ๆ ปรากฏขึ้นไปโดยลำดับ ๆ ตั้งแต่ระดับต่ำ ไปจนถึงระดับสูงสุด คือ การบรรลุอรหัตผล การบรรลุธรรมนั้นมี 4 ระดับ คือ

1. พระโสดาบัน ผู้เข้าถึงกระแส ท่านผู้บรรลุโสดาปัตติผลแล้วสามารถละสังโยชน์ได้ 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส

2. พระสกทาคามี ผู้กลับมาอีกครั้งเดียว ท่านผู้บรรลุสกทาคามีผลแล้ว สามารถทำสังโยชน์ 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส ให้หมดสิ้นไป และยังทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง

3. พระอนาคามี ผู้ไม่เวียนกลับมาอีก ท่านผู้บรรลุอนาคามีผลแล้ว สามารถละกามราคะ และปฏิฆะได้ทั้ง 5 ได้แก่ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ และปฏิฆะ

4. พระอรหันต์ ผู้ควรรับทักษิณาทาน ควรบูชา ควรให้การต้อนรับ ควรแก่การอัญชลี และสามารถละกิเลสได้อีก 5 อย่าง คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา

การบำเพ็ญเพื่อการบรรลุธรรมนั้น หากขาดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่จัดว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญ ที่นำไปสู่มรรคผล ได้แก่ โภธิปักขิยธรรม ธรรมอันเป็นเครื่องเกื้อกูลแก่การตรัสรู้ ธรรมที่เกี่ยวพันแก่อริยมรรค โภธิปักขิยธรรม 37 ประการ ย่อมไม่บรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้

อีกประการหนึ่งบำเพ็ญบาริเพื่อการบรรลุธรรมจะไม่สามารถก้าวหน้าได้ หากพบปัญหาอุปสรรคที่เป็นปฏิกษต่อต่อการบรรลุธรรม อันได้แก่ อันตราย 5, อุปสรรค 6, เครื่องกั้น 5, และวิปัสสนูปกิเลส 10 ล้วนเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่เป็นเครื่องขัดขวางความเจริญก้าวหน้าในการบรรลุธรรม ต้องอาศัยการศึกษาและตั้งใจในการปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จึงจะสามารถข้ามพ้นอุปสรรคทั้งหลายเหล่านั้นได้ การที่จะวัดว่าคนผู้นั้น จิตเข้าถึงธรรมในขั้นใด จะใช้ "สังโยชน์ 10" เป็นเครื่องวัดความสะอาดของจิต (สังโยชน์ 10 คือ กิเลสเครื่องร้อยรัด 10 ประการที่ทำให้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร) ได้แก่

1. สักกายทิฏฐิ (การมีความเห็นว่าร่างกายนี้เป็นเรา เราคือร่างกาย)

2. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัยใน พระพุทธ,พระธรรม,พระสงฆ์)

3. สีสัพทปรามาส (การลูปคลำคิล ถือคิลไม่จริงจัง, ความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องคิล)
 4. กามฉันทะ (ความพอใจในรูป,รส,กลิ่น,เสียง,และสัมผัสระหว่างเพศ)
 5. ปฏิฆะ (ความโกรธ มีอารมณ์ขุ่นใจ)
 6. รุปราคะ (หลงในรูปฌาน)
 7. อรูปราคะ (หลงในอรูปฌาน)
 8. มานะ(ความถือตัวถือตน คิดว่าเราสูงกว่าเขา เราเสมอเขา เราต่ำกว่าเขา)
 9. อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่านของจิต)
 10. อวิชชา (ความไม่รู้ หรือ รู้ไม่ครบ เกี่ยวกับอริยสัจ)
- ถ้าตัดละสังโยชน์ได้ 3 ข้อแรก แบบหยาบ เป็น (พระโสดาบัน)
- ถ้าตัดละสังโยชน์ได้ 3 ข้อแรก แบบละเอียด เป็น (พระสกิทาคามี)
- ถ้าตัดละสังโยชน์ได้ 5 ข้อแรก เป็น (พระอนาคามี)
- ถ้าตัดละสังโยชน์ได้ครบ 10 ข้อเป็น (พระอรหันต์)

วัตถุประสงค์หรือจุดหมายของการของการบรรลุธรรม เมื่อกกล่าวโดยสรุปมีดังนี้ คือ

- 1) เพื่อให้จิตสงบจากกิเลส จิตมีความบริสุทธิ์ผ่องใส
- 2) เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ทำให้รู้เห็นและเข้าใจตามความเป็นจริงในทุกข์ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้

ผลการศึกษาการบำเพ็ญบารมีในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

การบำเพ็ญบารมีในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท หมายถึงการประพฤติปฏิบัติอย่างยิ่งยวดความดีที่ทำได้โดยยาก บำเพ็ญอย่างพิเศษ เพื่อบรรลุซึ่งจุดหมายอันสูงสุด บุคคลที่ต้องการบรรลุธรรมอันใด ต้องบำเพ็ญบารมีอันเป็นเหตุให้บรรลุผลอันนั้น การบำเพ็ญบารมีสำหรับนัยของพระพุทธศาสนาแล้ว ไม่ใช่เรื่องมงาย ไม่ใช่เรื่องของอำนาจวาสนา ที่จะคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ตนเองอย่างที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หากแต่เป็นคุณธรรมที่นำผู้ปฏิบัติก้าวไปสู่ความสำเร็จสูงสุด ตามที่ตั้งปณิธานไว้แล้ว การบำเพ็ญบารมีจึงหมายถึง ระดับขั้นของภูมิธรรมที่มีอยู่ในจิตใจของผู้ที่บำเพ็ญความดีมาโดยตลอด เพื่อข้ามไปสู่ความหลุดพ้นจากโลกียวิสัย ในการบำเพ็ญบารมีเพื่อการบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณนั้น มีอยู่ 10 ประการ เรียงตามลำดับดังนี้

- 1) ทานบารมี การบำเพ็ญทานโดยการให้สิ่งที่ควรให้
- 2) ศีลบารมี การบำเพ็ญศีลโดยการรักษากาย วาจา ให้ปกติ
- 3) เนกขัมมบารมี การบำเพ็ญบารมีโดยการออกบวช
- 4) ปัญญาบารมี การบำเพ็ญปัญญาบารมีโดยการถามบัณฑิต

- 5) วิริยะบารมี การบำเพ็ญเพียรให้ถึงที่สุด
- 6) ขันติบารมี การบำเพ็ญความอดทนให้ถึงที่สุด
- 7) อธิษฐานบารมี การบำเพ็ญบารมีโดยการตั้งใจให้มั่นคง
- 8) สัจจะบารมี การบำเพ็ญความจริงให้ถึงที่สุด
- 9) เมตตาบารมี การบำเพ็ญความรักให้ถึงที่สุด และ
- 10) อุเบกขาบารมี การบำเพ็ญบารมีโดยการวางเฉยในโลกธรรมทั้ง 8 ประการ บารมี มี 2 ประเภท ได้แก่

- 1) โพธิสัตว์บารมี คือ การบำเพ็ญความเพียร เพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต
 - 2) สาวกบารมี คือ การบำเพ็ญความเพียรเพื่อที่จะตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า
- สาวกบารมี มี 3 ประเภท คือ

- 1) อัครสาวกบารมี หมายถึง ผู้เลิศกว่าพระสาวกทั้งปวง
- 2) มหาสาวกบารมี หมายถึง สาวกผู้ใหญ่
- 3) ปกติสาวกบารมี สาวกทั่วไปนอกจากอัครสาวกและมหาสาวก

ผู้ที่บำเพ็ญบารมีทั้งสามประเภทนั้น ต้องมีจิตใจมุ่งตรงต่อมรรค ผล นิพพาน มีการบำเพ็ญบารมี 10 ประการ คือ ทานบารมี, ศีลบารมี, สัจจะบารมี, วิริยะบารมี, เนกขัมมะบารมี, ปัญญาบารมี, ขันติบารมี, เมตตาบารมี, อธิษฐานบารมี, อุเบกขาบารมี, บารมีทั้งหมดนี้เป็นบันไดในการบำเพ็ญในพระพุทธศาสนา การที่สั่งสมบารมีใด ๆ ให้เต็มได้นั้นจะต้องสละแม้ชีวิตตามความปรารถนาไว้จะสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับ การบำเพ็ญบารมีจะต้องเข้มข้น ให้เหมาะสมกับความปรารถนาด้วย ถึงจะบรรลุสำเร็จดังเป้าหมาย

ผลการศึกษาการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุของพระนาลกเถระ

บรรดาสาวกทั้งหลายทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ผู้ปรารถนาความเจริญในธรรมจะต้องมีการประพฤติดีด้วยทางกาย วาจาและใจ ตามหลักในทางพระพุทธศาสนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว พระนาลกเถระ ก็เป็นพระสาวกองค์หนึ่งที่ผ่านการฝึกฝนอบรมภาวนา สั่งสมบุญบารมีมายาวนาน ด้วยการออกบวชเป็นดาบสบำเพ็ญเพียรตั้งแต่เยาว์วัย จนสามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้

จากการศึกษา พบว่าพระนาลกเถระเกิดในสกุลพราหมณ์ เมืองกบิลพัสดุ์ เป็นหลานชายของท่านอสิตพราหมณ์ หรืออสิตฤๅษี (กาฬเทวิลดาบส) ท่านออกบวชเป็นดาบสประพฤติพรตตามลัทธิของพราหมณ์ รอคอยการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ตามคำขอร้องของอสิตฤๅษีผู้เป็นลุง เมื่อพระมหาบุรุษออกผนวชได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จึงได้เข้าเฝ้ากราบทูลถามปัญหาในโมเนยย

ปฏิบัติ พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์แล้วเกิดความเลื่อมใส จึงกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ปลีกตัวออกไปบำเพ็ญเพียรปฏิบัติโมเนยยปฏิบัติ อย่างอุกฤษฏ์ หลังจากนั้นไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหัตผลต่อมาท่านชีวิตอยู่ได้เพียง 7 เดือน ก็ดับขันธปรินิพพานการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมของพระนาลกเถระ จากการศึกษาพบว่า ท่านได้ขอโมเนยยปฏิบัติตามคำของลุง(อสิตดาบส) พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องปฏิบัติของมุนีและทรงประทานโมเนยยปฏิบัติเป็น 4 บาทพระคาถาว่า “อย่าเที่ยวภิกขาจารในที่เดิมซ้ำ อย่างนอนในที่เดิมซ้ำ เพื่อไม่ตัดสินว่าใครดีชั่ว เพื่อไม่พิจารณาว่าที่นี้หยาบประณีต” เมื่อพระนาลกเถระได้รู้โมเนยยปฏิบัติแล้ว จึงขอประทานการอุปสมบท พระนาลกเถระครั้งตั้งจิตยึดถือตามหลักมกน้อย 4 ประการนี้แล้ว ก็ทูลลาพระพุทธเจ้าไปอยู่ที่เชิงเขา ตามลำพัง ท่านปฏิบัติตามข้อปฏิบัติของมุนีอย่างเคร่งครัด คือไม่อยู่ในป่าแห่งเดียวถึง 2 วัน ไม่นั่งที่โคนต้นไม้ต้นเดียวกันถึง 2 วัน ไม่พิณพาทที่บ้านเดียวถึง 2 วัน ดังนั้นท่านจึงออกจากป่าโน้นไปยังป่านี้ ออกจากต้นไม้ไปยังต้นไม้โน้น และได้ประพฤติโมเนยยปฏิบัติ อย่างอุกฤษฏ์ 5 ประการ คือ 1.ไม่ยึดติดสนิทสนมต่อบุคคล 2.ไม่ยึดติดถิ่นสถานที่อยู่ 3.เป็นผู้สันโดษในการเห็น 4.เป็นผู้สันโดษในอันที่จะฟัง 5.เป็นผู้สันโดษในอันที่จะถาม เป็นเวลา 7 เดือนจึงได้บรรลุพระอรหัต

โมเนยยปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติของมุนีเพื่อความเป็นมุนีผู้หนึ่งเจียบนั้น ถือได้ว่าเป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นอรรถกถาคุณโยค คือทำตนเองให้ลำบาก แต่เพราะเหตุที่ผู้ปฏิบัติไม่ยึดติดใน สัสสตทิวฐิและอุจเจททิวฐิ ตรงกันข้ามกลับมีความเข้าใจถูกต้องที่ปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจาก ความเกิดความแก่ และความตาย พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้ปฏิบัติ.เพราะเหตุที่โมเนยยปฏิบัติเป็นวิธีปฏิบัติแบบอรรถกถาคุณโยคดังกล่าว จึงมีผลอย่างสำคัญต่อสุขภาพ กล่าวคือ ผู้ที่ปฏิบัติเคร่งครัดขั้นต้นหลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว จะมีชีวิตอยู่ได้ 16 ปี ผู้ปฏิบัติเคร่งครัดขั้นกลางหลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว จะมีชีวิตอยู่ได้ 7 ปี ส่วนผู้ที่ปฏิบัติเคร่งครัดขั้นสูงสุด หลังจากบรรลุอรหัตผลแล้วจะมีชีวิตอยู่ได้ 7 เดือนพระนาลกเถระปฏิบัติโมเนยยปฏิบัติอย่างเคร่งครัดขั้นสูงสุด เพราะฉะนั้นหลังจากบรรลุอรหัตผลแล้ว ท่านจึงมีชีวิตอยู่ได้เพียง 7 เดือนเท่านั้น เนื่องจากร่างกายบอบช้ำหนักนั่นเองหลักในการบำเพ็ญบารมี บุคคลนั้นต้องมีกำลังที่เต็มเปี่ยมที่ต้องการบรรลุ ได้สร้างคุณงามความดีไว้ ที่ประพฤติอย่างยิ่งยวด และไม่ว่าจะบำเพ็ญบารมีข้อไหนจะประกอบด้วยบารมีอีก 9 ข้อ รวมเป็น 10 เสมอ เพื่อบรรลุเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ เช่น ความเป็นพระพุทธเจ้า และความเป็นมหาสาวกหรือมหาสาวิกา ต้องทำให้ครบทั้ง 3 ชั้น คือ บารมีอุปบารมี และปรมัตถบารมี สำหรับพระโพธิสัตว์จะได้ตรัสรู้หรือริยสังข์เป็นพระพุทธเจ้า และต้องเคย

ได้รับการพยากรณ์ จะได้เป็นพระพุทธเจ้า ส่วนพระสาวกได้รับฟังคำสั่งสอน และปฏิบัติตามคำสั่งสอน จนบรรลุตามพระศาสนา

โมเนยยปฏิบัติภา มีเนื้อหาจัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการปฏิบัติของผู้เป็นมุนี ได้แก่ การวางตนเสมอทั้งคนที่ต่ำและคนที่ไหว ไม่มีจิตคิดร้าย ไม่เย่อหยิ่ง งดเว้นจากเมถุนธรรม ไม่ฆ่าสัตว์หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ละตัณหาและความโลภ ไม่เห็นแก่ปากท้อง บริโภคอาหารพอประมาณ มีความปรารถนาน้อย รับอาหารแล้วไปยังชายป่า นั่งอยู่ที่โคนต้นไม้บำเพ็ญฌาน ไม่ยินดีโภชนะที่ยังไม่ได้ไม่พูดเพื่อการได้มาซึ่งอาหารหรือกระทำการเพื่อได้หรือไม่ได้สิ่งใด เปรียบเหมือนคนไปเก็บผลไม้ แม้จะได้หรือไม่ได้ ก็ไม่ยินดี ไม่เสียใจ วางใจเป็นกลาง เมื่อเที่ยวภิกขาจาร ไม่พูด ไม่ดูหมิ่นทานน้อยและผู้ให้

1. พระพุทธเจ้าทรงแสดงข้อปฏิบัติของมุนีว่า เป็นผู้ปฏิบัติอย่างเฉียบคมเหมือนใบมีดโกน กัดเพดานด้วยลิ้นสำรวมระวังท้อง มีจิตไม่ทอดยอย ประพฤติพรหมจรรย์ดำรงอยู่เดี่ยวประกอบภาวณา มีหิริและศรัทธา ทรงเปรียบเทียบด้วยน้ำในห้วยหนองย่อมไหลดังส่วนแม่น้ำใหญ่ย่อมไหลนิ่งสิ่งใดพร่องสิ่งนั้นย่อมดังสิ่งใดเต็มสิ่งนั้นสงบคนโง่เปรียบเหมือนหมอน้ำที่มีน้ำครึ่งหนึ่งบังคิตเปรียบเหมือนห้วยน้ำที่เต็ม สมณะรู้เหตุที่มีประโยชน์ย่อมกล่าวถ้อยคำมากส่วนสมณะรู้เหตุที่ไม่มีประโยชน์ย่อมกล่าวถ้อยคำน้อย โดยสรุป ข้อปฏิบัติในความเป็นมุนีนั้นมี 3 ประการ คือ

1. กายโมเนยยะ คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมุนีทางกาย ได้แก่ความเป็นมุนีทางกาย เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์

2. วจีโมเนยยะ คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมุนีทางวาจา ได้แก่ความเป็นมุนีทางวาจา เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำหยาบ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ

3. มโนโมเนยยะ คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมุนีทางใจ ได้แก่ความเป็นมุนีทางใจ การทำให้แจ้งชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน 6 พระนาลกะได้นำโมเนยยปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าแสดงแล้วไปปฏิบัติ โดยตั้งจิตยึดถือตาม หลักการปฏิบัติเป็นผู้มีก่น้อย 3 ประการ คือ

1. มักน้อยในการเห็น ไม่ปรารถนาว่า เมื่ออยู่ป่าแล้วขอให้ได้พบพระพุทธเจ้าอีก

2. มักน้อยในการฟัง ไม่ปรารถนาว่า เมื่ออยู่ป่าแล้วขอให้ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าอีก

3. มักน้อยในการถาม ไม่ปรารถนาว่าเมื่ออยู่ป่าแล้วขอให้ได้ทูลถามข้อปฏิบัติของมุนีอีก

พระนาลกะปฏิบัติในโมเนยยปฏิบัติภาอย่างเคร่งครัดมาก คือ ไม่อยู่ป่าแห่งเดียวกันถึง 2 วัน ไม่นั่งที่โคนต้นไม้ต้นเดียวถึง 2 วัน ไม่ปิ่นชบาตบ้านเดียวถึง 2 วัน ทำให้ท่านต้องเดินทางรอนแรมไปยังสถานที่ต่าง ๆ อยู่ตลอด ถึงแม้ว่าโมเนยยปฏิบัติ คือ ข้อปฏิบัติของมุนี จะมีหลักปฏิบัติที่

ใกล้เคียงกับอรรถกถาโยค คือ การทำความเข้าใจในการดำรงชีวิต แต่มีลักษณะแตกต่างกันมาก เนื่องจากหลักอรรถกถาโยคเน้นความสุขโต่งอย่างอุกฤษฏ์เช่น การอดอาหาร กลั้นลมหายใจเข้า ออก การทำร้ายร่างกายให้ได้รับความเจ็บปวด ไม่สวมเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ส่วนการปฏิบัติแบบโมเนยปฏิบัติพาเน้นความมกน้อยหรือความพอดีเป็นหลักทางสายกลาง ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องมีทิวฐิที่ถูกต้อง คือเป็นผู้ไม่มีทิวฐิยึดติดในลัสสตทิวฐิและอุจเจททิวฐิ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติเช่นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย ถึงแม้พระนาลกะจะมีความคุ้นเคยในการปฏิบัติเช่นนี้จากวิถีชีวิตแบบดาบส ซึ่งบำเพ็ญพรตในป่ามานาน แต่หลังจากบรรลุอรหัตผลแล้วก็มีชีวิตอยู่ไม่นานท่านดำรงชีวิตอยู่ได้เพียง 7 เดือนก็นิพพาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำข้อมูลไปใช้

ในการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาการบำเพ็ญบารมี และการบรรลุธรรมของพระนาลกเถระ เชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการรวบรวม และเรียบเรียงจากคัมภีร์ หรือตำราวิชาการเท่านั้น ยังขาดการศึกษาที่ลงสู่ภาคปฏิบัติ คือ การนำผลการศึกษาไปใช้จริง ดังนั้น ผู้ที่มีความต้องการนำผลการศึกษาไปใช้ควรฝึกปฏิบัติโมเนยปฏิบัติพาตลอดดู ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติอย่างอ่อน อย่างกลาง หรืออย่างอุกฤษฏ์ ในระยะเวลาานเท่าใดก็ตามก็คาดว่าน่าจะเป็นผลและเป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติและยังเป็นแนวทางสว่างถึงพระนิพพานได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ ผู้ศึกษาควรที่จะศึกษาในเชิงความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมอื่น ๆ ในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาการปฏิบัติโมเนยปฏิบัติพาในนาลกสูตร
- 2) ศึกษาโมเนยยะปฏิบัติพาเพื่อการบรรลุธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท
- 3) ศึกษาการบำเพ็ญบารมีและการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนามหายาน

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **ธมฺมปทฎฐกถาย ฉฎฐฎ. ภาโค.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2531.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **ศัพท์วิเคราะห์.**พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง, 2550.

